

НАШІ ЮВІЛЕЇ

ДО 90-РІЧЧЯ ВІТАЛІЯ ДМИТРОВИЧА КИРЕЙКА

УДК78.071.1(477)

АНТОНЮК В. Г.,
ШЕСТЕРЕНКО І. В.

ПОРТРЕТ КОМПОЗИТОРА В ІНТЕР'ЄРІ ЧАСУ: ВІТАЛІЙ КИРЕЙКО

Розглянуто життєвий і творчий шлях корифея української національної композиторської школи Віталія Дмитровича Кирейка, якому 23 грудня 2016 р. виповнюється 90 років. Досліджено родовід митця, його козацьке походження, а також періоди дитинства та навчання в Київській консерваторії імені П. І. Чайковського. В. Кирейко написав 290 опусів, його творчість становить важливий етап у розвитку української класичної музики ХХ–ХХІ століть. Усе своє життя композитор прагне постійного вдосконалення, нагромадження знань і вражень, усвідомлює свою місію митця-громадянина, патріота, яка вимагає самопожертви. Його невгамовна творча енергія, ентузіазм, емоційність – невичерпні. Роль музично-громадського діяча – невід’ємна складова його портрету. Відома зацікавленість композитора різними видами мистецтва, що збагачує його образну палітру, викликає асоціації з різними видами живописної та зображальної техніки. Рельєфність, майже зрима конкретність образів, картинність зображення в його театральних, хорових і симфонічних творах свідчать про індивідуальне бачення композитором навколишнього світу. Митець досконало знає національну історію, розуміє її як процес і вміло поєднує своєю музикою минуле та сучасність.

Ключові слова: національний композиторський стиль, корифей, творчість Віталія Кирейка, продовження традицій, місія митця-громадянина й патріота.

Музична спадщина Віталія Кирейка становить важливий етап у розвитку української музики другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Головна ознака його композиторського стилю – яскраво виражений національний колорит музики. Щоб доторкнутися до суспільного значення здобутків митця-громадянина, розглянемо життя і творчість цієї талановитої, незалежної у своїх поглядах, широко ерудованої, національно свідомої, чесної, принципової і, водночас, скромної людини, яка наполегливо обстоювала і продовжує обстоювати інтереси свого народу, тяжко переживаючи всі його негаразди, труднощі і плачучи надії на його щасливе майбутнє. Творчий шлях В. Кирейка не був легким: митцеві довелося пережити голодомори, війну і труднощі соціально-історичних змін. Проте він залишився гуманістом, українським патріотом, який повсякчас уболіває за збереження рідної мови, традицій і духовної культури нації.

Народився Віталій Дмитрович Кирейко 23 грудня 1926 р. у мальовничому селі Широкому на Січеславщині (нині це Солонянський район), розташованому між Дніпропетровськом та Запоріжжям, у родині сільської інтелігенції. Свій родовід композитор добре пам’ятає. Його рід козацького походження, який не зазнав кріпацтва: був гордим, незалежним, волелюбним і сильним. Саме ці риси характеру передалися

майбутньому композиторові від його прадіда Максима Кирейка, міцного, мов кремезний дуб, сміливого лоцмана, який переправляв людей через страшну стихію, долаючи 12 порогів небезпечного Ненаситця. Зараз усі пороги Дніпра затоплені, а на їх місці побудовано ДніпроГЕС. І тільки в пам'яті людей залишилися відчайдушні лоцмани, які, взявши благословення у дружин, вирушали на двобій зі стихією та смертю, долаючи ризиковані перешкоди.

Дід композитора Кирейко Костянтин Максимович (1860–1946) був заможним і працьовитим селянином, мав багатодітну родину: синів Дмитра (батька композитора), Івана, Федора, Василя й дочок – Марію, Поліну та Юлію. Усі вони були високоосвіченими і знайшли свій шлях у нелегкому житті. У 1920-ті роки, під час колективізації, сім'я Кирейків зазнала страждань. Глибоко поважаючи хліборобську працю, вважаючи її найважливішою, Костянтин Максимович був змушений покинути своє господарство й хату і податися зовсім без нічого до дітей зі словами: «Приймайте до себе в родину, бо якщо залишуся на господарстві, то вишлють нас усіх до Сибіру». Його непокірний дух, бажання боротися з несправедливостями життя запали глибоко в душу майбутнього композитора. Костянтин Максимович Кирейко, пережив війну й помер під час голоду 1946 року, його дружина, Пелагея Василівна Гончарова померла ще 1918 року.

Батько Віталія, Дмитро Костянтинович (1903–1943), людина чесна, порядна, цікава й талановита в різних сферах, усе життя працював у школі учителем української мови, а крім цього, дуже любив музику. Маючи неабиякі музичні здібності, Дмитро Костянтинович ще до народження свого старшого сина навчався в музичному технікумі народної освіти м. Кам'янське (нині Дніпродзержинськ), де за півтора року вивчив музичну грамоту, теорію музики, навчився грати на скрипці. Понад усе його цікавив хорівий спів, а тому в усіх селах, де працював, Дмитро Костянтинович організовував хори, які виконували твори М. Леонтовича, М. Вериківського, М. Лисенка. Цю палку любов до музики й справжнє покликання до мистецтва перейняв його син Віталій, пронісши їх крізь усе своє життя.

Великий вплив на формування майбутнього композитора справила батькова сестра Поліна, інтелігентна, високоосвічена, яка любила музикувати на гітарі. Вона пройшла тяжкий життєвий шлях: її першого чоловіка через німецьке походження вбили в НКВС того ж дня, коли в них народився син Олександр (хлопцеві дісталася страшна доля померти в ГУЛАГу через походження батька). Старший батьків брат, Василь Костянтинович Кирейко, під час війни 1941–1945 рр. потрапив остарбайтером у Німеччину. По закінченні війни, знаючи про репресії радянського уряду, він більше не повернувся в Україну, а переселився до Канади, де довго працював у вищих державних органах.

Мати Віталія, Віра Яківна Чорноус (після заміжжя Кирейко, 1902–1979) усе життя працювала вихователькою в дитсадках. Вона була талановитою, розумною, мала витончений музичний і естетичний смак, успадкований композитором. Її рід також походив із заможних багатодітних селян, корінних жителів села Іванівка (Яризівка) на Січеславщині. Материна прабабуся (на прізвище Натха) була з чеських переселенців в Україні. Дід композитора по матері, Яків Ісайович Чорноус (1860–1933), був працьовитим і дбайливим господарем, який усе життя працював на землі, мав синів Петра та Івана і трьох дочок: Віру (матір композитора), Ольгу та красуню Олену. Усі вони звикли самі багато працювати, не використовуючи праці наймитів, тому їхній добробут залежав виключно від них самих. У роки колективізації ця сім'я також постраждала від несправедливого «розкуркулювання». Композитор згадує, що його

бабусі вдалося відкупитися мішком золота за право залишитися у своїй хаті. Дідусь і бабуся Віталія по матері загинули страшного 1933 року від голоду. Тяжкою подією для матері композитора 1933 р. також стало відрахування її з педагогічного технікуму як «класово ворожого елемента», що вплинуло на її самопочуття: усе частіше нервовий струс виливався в гіркі сльози розпачу. Єдиною розрадою в житті Віри Яківни були діти – син Віталій і дочка Владислава (1936–1999).

Віталій з дитинства був розумним і допитливим хлопчиком, любив батьків і природу. Його неабиякі творчі здібності проявлялися чи не від дня народження. З гумором пригадує своє раннє дитинство. Десять у півтора року він пішов із села в степ. Відчуваючи безмежність простору і стомившись від блукань, хлопчик ліг на ковил-траву і заснув під неосяжним синім небом. Усім селом шукали тоді зниклу дитину.

Музичне виховання хлопця почалося ще у віці немовляти. Дотепна, кмітлива, з добре розвиненим почуттям гумору, матір любила співати не лише колискові, а й безліч інших народних пісень, якими втішала маленького сина. Класична музика теж оточувала хлопця від народження: батько, «одержимий» хоровим співом, проводив репетиції сільського хору вдома, де Віталій був єдиним слухачем, який міг теж «підспівувати» батькові.

Так, народна пісня, з одного боку, та класична хорова музика – з іншого, формували художній смак майбутнього композитора. За словами відомого письменника й психолога О. Губка, «<...> щільники його душі заливалися золотими медами народної пісні, яку він чув зрання допізна. Так у нього з дитинства був поставлений високохудожній національний голос, і коли наспіла пора самому творити музичні думки, ніяким іншим мелосом він послуговуватися вже не міг»¹.

1920–1930-ті роки становлення радянської влади були нелегкими для українського народу, його культури й мистецтва. Хорову музику як прояв «церковщини» й «попівщини» було заборонено, храми руйнували й розкрадали, знищували найкоштовніші, унікальні історичні пам'ятки культури й архітектури, страчували не тільки священнослужителів, а й просто освічених, національно свідомих людей. Драматичною для хорового мистецтва така ситуація була ще й тому, що вкупі з антирелігійною кампанією здійснювалося ревізування, «очищення радянського мистецтва» (за словами тодішньої партійної преси).

Рятуючись від цькування радянських урядовців, батько Віталія змушений був переїжджати із села в село, але своєї пристрасті до музики не полишав. Покинувши Широке, сім'я Кирейків 1929 року переїхала в сусіднє село Могилів, невдовзі – до села Царичанки, а 1932 року – в місто Кобеляки на Полтавщині, де минули шкільні роки та сформувався характер майбутнього композитора. Відчувши неабиякий потяг сина до музики, батько став по-справжньому прилучати семирічного Віталія до священного ремесла, навчати музичної грамоти й гри на американській фісгармонії та скрипці.

Свій композиторський дар Віталій Кирейко виявив у малому віці: оточуючі люди пов'язувалися для нього з різними мелодичними мотивами, музичними образами-характеристиками. Уроки з батьком розбудили жадобу до музикування: хлопець почав підбирати на фісгармонії власні мелодії та почуті класичні твори. Батько, зайнятий роботою та заочним навчанням у Полтавському педагогічному інституті, не міг приділяти багато уваги синові, тому Віталій продовжував навчатися музики самостійно. Перегравши всі нотні збірки, які були вдома (хорові партитури

¹ Губко О. Т. Останній романтик українського мелосу / О. Т. Губко. – К. : Криниця, 2002. – С. 62.

М. Леонтовича, М. Лисенка, К. Стеценка, П. Козицького, батькові обробки народних пісень та фортепіанні мініатюри Я. Степового), хлопець почав брати клавіри музичних творів у місцевих аматорів (адже деякі вчителі в тодішніх сільських школах були випускниками гімназій і мали музичну освіту), переписуючи їх у свої нотні зошити, створюючи таким чином уже власну нотну бібліотеку.

Сильним потрясінням для романтичної душі хлопця став початок війни 1941–1945 рр. 15-річний В. Кирейко з батьком, який не був військовозобов'язаним через свою короткозорість, працювали в Кобеляцькому драматичному театрі, щоб проіснувати на окупованій рідній землі. За два роки концертмейстерської роботи в театрі Віталій добре ознайомився з музикою до вистав «Наталка Полтавка» та «Різдвяна ніч» М. Лисенка, «Про що тирса шелестіла» й «Сватання на Гончарівці» К. Стеценка, а також аранжував українські народні пісні до драми М. Кропивницького «Дай серцю волю – заведе в неволю» тощо. Він згадує про досить високий професійний рівень акторів і режисерів із Харкова, які ставили ці вистави (особливо про головного режисера І. Харченка), а також місцевого хору, який майстерністю не поступався професійному.

Німці охоче відвідували вистави, дружньо спілкувалися з артистами після їх закінчення, просили виконати ще що-небудь. А одного разу попросили зіграти «Інтернаціонал»! Віталій наважився зіграти, а вони стиха підспівували. Либонь, це були колишні німецькі комуністи.

Щоб не потрапити на роботу остарбайтером у Німеччину, куди мобілізували всіх працездатних юнаків і дівчат, В. Кирейко вступив до агрошколи, яку щойно відкрив місцевий учитель, випускник Тимірязєвської академії Ю. Ісаченко. Тут вчилися на агрономів і зоотехніків майже 100 підлітків, захищаючись таким чином від примусового вивезення до Німеччини. Як зараз каже Віталій Дмитрович, якби окупація протрималась на кілька місяців довше, уже й агрошкола не допомогла б уберегтися від фашистського свавілля. Цікаві спогади композитора й про неоднозначне ставлення наших підлітків до німецьких окупантів. З одного боку, закони війни диктували свою сувору реальність і жорстокість: мобілізація працездатних людей до Німеччини, суворе покарання населення (за кожного вбитого німецького вояка розстрілювали 100 невинних заручників, але й без причини не карали нікого, навіть комуністів, які зареєструвалися). З іншого боку, юнаків дивувало гарне виховання німців: вони ніколи не заходили до приміщення в головному уборі, який завжди скидали вже на порозі; жінку шанобливо пропускали вперед (чого не можна було сказати про більшість радянських військових); не ображали (окрім каральних загонів СС і гестапо) мирних жителів, а продукти харчування охоче вимінювали в населення на свої речі. З великим задоволенням німці відвідували театральні вистави й концерти класичної музики, які на той час відбувалися в Кобеляках, невеличкому районному центрі Полтавської області, де нині немає ні театру, ні концертного залу. Навіть не знаючи української мови, німці уважно дивилися драматичні вистави, а потім переповідали зміст, який їм вдалося зрозуміти. Дуже любили німці хорову музику, поважали й цінували справжніх виконавців, емоційно реагуючи на ті твори, що їм сподобались. Віталія вражала не тільки вихованість, а й усебічна (зокрема музична) освіченість німецьких офіцерів. Так, після входу в Кобеляки військ Червоної Армії у квартирах, де мешкали німці, залишалося багато нотних видань, серед яких були перекладені в чотири руки клавіри усіх симфоній Л. ван Бетховена, деяких симфоній та сонат В. Моцарта. Талановитий юнак, отримавши ці клавіри, мав можливість ретельніше

ознайомитись із шедеврами світової класики. Найбільше враження на нього справили Дев'ята й Сьома симфонії Л. ван Бетховена, *соль-мінорна* – В. А. Моцарта та його знаменитий «Турецький марш». Чим більше заглиблювався Віталій у вивчення музичної класики, тим певнішим було його бажання присвятити музиці своє життя.

Трагічною подією для сім'ї Кирейків стала смерть батька Дмитра Костянтиновича. Він страждав від виразки шлунку, спричиненої дуже поганим харчуванням, а після несвоєчасної операції, зробленої в окупованих Кобеляках у червні 1943 р., швидко помер. Втрата близьких і рідних людей, особливо батьків, є особливо тяжкою для кожної людини. Але життя триває, час невпинно йде вперед. Тепер Віталій мав стати годувальником сім'ї: на його плечах залишилися мати й мала сестра. Після звільнення Кобеляків від гітлерівців у вересні 1943 р. він спільно з іншими любителями музики організував самодіяльний хорівий колектив і виступав із концертами для населення та поранених бійців Червоної Армії, акомпануючи своєму хору.

Якось його майстерну гру на фортепіано почув майбутній відомий актор Л. Броневой (зіграв роль Мюллера у телесеріалі «Сімнадцять миттєвостей весни»). Ближче познайомившись із талановитим музикантом у Кобеляцькому театрі, він почав наполегливо радити Віталію їхати до Києва навчатися, промовляючи: «Не будь дурнем! Тебе можуть забрати в армію, і ти просто загинеш. Відішли ноти своїх творів до Києва. Поїдеш навчатися до консерваторії та врятуєшся від смерті»¹. Справді, усіх юнаків у цей час забирали до армії та неозброєними гнали під ворожі кулі, де вони ставали «гарматним м'ясом». Мало кому тоді пощастило вижити. Тому Віталій вирішив скористатися порадою і надіслав до Комітету в справах мистецтв при Раді Міністрів УРСР ноти своїх романсів, хорів, обробок українських народних пісень. Відповідь не примусила довго чекати: «Ваші музичні твори переглянули й радимо вступити до музичної школи»². І, хоча Віталій вважав, що в 17 з половиною років йому вже запізно вступати до музичної школи, усе ж таки послухався родичів і поїхав до Києва.

Композитор часто згадує свою «пригодницьку» подорож. Це було ранньою весною, у березні 1944 р. Війна тривала, але Київ уже звільнили від німців. Люди поступово поверталися з евакуації до рідних осель. Дістати кудись квитка було неможливо: сісти в потяг могли лише військові. Проте для настирного юнака, який вирішив сам боротися за здійснення своєї мрії, перешкод не було. Із Кобеляків до Полтави він доїхав приміським поїздом, але добратися до Києва виявилось значно складніше. Два дні і дві ночі провів Віталій на Південному вокзалі Полтави. На третю ніч він виліз із речами на буфер поїзда «Харків – Київ» і півтори доби так їхав, замерзаючи. У Дарниці кондуктор примусив його заплатити штраф і дозволив пересісти у вагон. Нарешті, напівживий від холоду й голоду, юнак зміг зігрітись у пасажирському вагоні й вночі дістатися до бажаної столиці.

Віталій Дмитрович розповідає, з яким нетерпінням він чекав на зустріч із Пилипом Омеляновичем Козицьким. Відомий композитор по-батьківськи уважно поставився до його творів, а далі зробив радісний висновок: «У Вас є композиторський дар, Вам треба вчитися в консерваторії»³. Ця мить здалася юнакові найщасливішою в житті. Завдяки П. Козицькому, його зарахували без іспитів до Київської консерваторії на композиторський факультет, а також влаштували на роботу концертмейстером в

¹ Цит. за: Шестеренко І. В. Творчість Віталія Кирейка в курсі історії української музики : навч.-метод. посіб. / Ірина Шестеренко. – К. : Купріянова О. О., 2008. – С. 32.

² Там само, с. 33.

³ Цит. за: там само. – С. 40.

Ансамбль пісні й танцю при Політуправлінні Першого Українського фронту під керівництвом Лідії Чернишової. Важкі побутові умови не могли злякати чи зменшити його бажання навчатися й працювати, щоб мати змогу допомагати матері й сестрі. Так для Віталія Кирейка, незважаючи на руїни й голод, Київ видався гостинним і привабливим.

Знаменною подією для талановитого юнака стала його перша зустріч у липні 1944 року з видатним українським композитором, професором композиції Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського Львом Миколайовичем Ревуцьким. Познайомив їх тодішній ректор консерваторії А. М. Луфер, який щойно повернувся з евакуації з Ташкента. З першого ж погляду студента вразила щирість, доброта й душевність чуйного педагога, талановитого українського митця ХХ ст. З великою теплотою і любов'ю В. Кирейко згадує про свого вчителя й роки навчання.

Світосприйняття й мистецькі погляди Л. Ревуцького пронесли крізь свою творчість усі його випускники, серед яких – народні артисти СРСР Георгій і Платон Майбороди; народні артисти України В. Кирейко, Г. Жуковський, А. Філіпенко; заслужені діячі мистецтва України В. Гомоляка, М. Дремлюга, Ю. Зноско-Боровський, А. Коломієць, А. Свешников та інші. Професор навчав своїх вихованців художньої чесності, мистецької правди, щирості мислення, скеровував їх на творчий пошук, повноту художнього висловлення, усебічне осмислення музики. Маючи гостре почуття громадянської відповідальності за своє покликання, професор скеровував студентів не тільки до музичного пізнання, а й до вивчення літератури, мистецтва, живопису, скульптури, архітектури, театру, а особливо історії, естетики і культурних традицій свого та інших народів. В. Кирейко був одним із найулюбленіших і відданих студентів Л. Ревуцького, утілював ідеї, погляди, розвинув традиції вчителя у своїй творчості.

Загалом В. Кирейку щастило з викладачами: композицію вів Л. Ревуцький, інструментування – Б. Лятошинський і Г. Таранов, аналіз музичних форм – М. Скорульський, поліфонію і контрапункт – М. Вілінський, а гармонію – М. Вериківський. Фортепіано викладала Є. Френкіна, дружина відомого диригента М. Канерштейна (крім того, Віталій Дмитрович також брав уроки фортепіано у свого друга М. Сильванського в обмін на уроки з інструментування). Сольфеджію вела Ф. Аєрова, учениця В. Косенка. Юний студент-першокурсник не знав, що таке «сольфеджіо» і спочатку не відвідував занять, доки друг силоміць не затагнув його на урок. Зрозумівши, що ж насправді являє собою сольфеджіо, В. Кирейко, маючи відмінний слух, став навчатися краще за інших студентів, хоча ті мали базову музичну освіту, здобуту у школі та училищі. Ф. Аєрова, яка до глибокої старості викладала в Київській консерваторії, завжди згадувала двох своїх найсумлінніших студентів: А. Коломієця, який навчався в неї перед війною, та В. Кирейка.

Навчався Віталій Дмитрович старанно, отримував державну персональну стипендію імені М. А. Римського-Корсакова. Ці останні воєнні роки для країни, для Києва – роки відбудови були дуже скрутними: доводилося мерзнути й голодувати, ходити великим містом пішки через брак транспорту. Проте, незважаючи ні на що, юнак охоче навчався, накопичуючи необхідні знання, багато займаючись самостійно, майже щодня відвідуючи філармонійні концерти, театральні вистави Оперного і драматичних театрів. А першою справжньою оперною виставою, яку композитор почув у своєму житті, була опера його викладача з гармонії М. Вериківського «Наймичка». Найбільший вплив на нього справила опера П. Чайковського «Пікова дама» (деякі прийоми з неї буде застосовано в його майбутній «Лісовій пісні»). Першими студентськими творами В. Кирейка стали пісні, романси та хорові твори. Для компо-

зитор-початківця вокальний і хоровий жанри були найдоступнішими, бо його ознайомлення з музикою відбулося саме завдяки пісні і хоровому співу.

На світогляд Віталія Дмитровича вплинули ідеологічні постанови ЦК ВКП(б) 1948 та 1949 років. Студентом четвертого курсу він став свідком звинувачення не тільки В. Мураделі та його опери «Велика дружба», а й інших композиторів (серед них і Д. Шостаковича, С. Прокоф'єва) у формалізмі, незрозумілості й непотрібності народові. В Україні до «формалістичних» та «космополітичних» постанов додалися ще й звинувачення митців у буржуазному націоналізмі. Гострої критики зазнали українські письменники М. Рильський, В. Сосюра та Ю. Яновський, якого вважали антирадянським, а також композитори К. Данькевич (за оперу «Богдан Хмельницький»), Б. Лятошинський, М. Колесса, В. Симович, Г. Таранов, М. Гозенпуд. У «національній обмеженості» було звинувачено й улюбленого Віталієвого викладача з гармонії М. Вериківського за оперу «Наймичка» й обробки українських народних пісень. Реакція митців на ті події була неоднозначною. Викладачі консерваторії почали шукати інших шляхів творчості, уникали новаторства. Найбільший авторитет для Віталія Кирейка Лев Ревуцький також не створив більше вагомих нових творів, а писав далі лише хори й пісні.

Офіційних ідеологічних кліше митці дотримувалися ще тривалий час після смерті Й. Сталіна. Негативний вплив цих сумнозвісних «постанов» позначився на творчості майже всіх радянських композиторів того часу через заборону шукати нові шляхи в розвитку українського мистецтва, яке мало йти тільки у фарватері радянської ідеології. Це спричинило трагічний злам у творчій долі митців, страх творити щось самобутнє. Драматичними стали ці події і для В. Кирейка, який творчо зростав у цей час. Але ця драма резонувала в душі композитора підсвідомо, вплинула на формування його світогляду і смаків. У творчості В. Кирейка відбився трагічний час, коли винищувались покоління, знедолювались мільйони людей.

Індивідуальна мистецька позиція В. Кирейка полягає у збереженні чистих національних джерел, у міцних традиційних музичних принципах. З особливою пошаною ставлячись до творчості М. Лисенка, продовжуючи традиції свого вчителя Л. Ревуцького та улюблених романтиків, композитор «оберігає» свій смак, залишаючись вірним собі й своєму поетичному світові, не підвладному впливам тих музичних процесів, які суперечать його ідеалам.

В. Кирейко – кандидат мистецтвознавства, відомий музичний критик. У своїй публіцистичній діяльності, як і в самобутній композиторській творчості, він прагне правдиво висвітлити те, що його найбільше хвилює й захоплює.

Відразу по закінченні навчання в Київській консерваторії В. Кирейко почав тут викладати. Серед його відомих учнів – українські композитори І. Щербаков (народний артист України, лауреат Шевченківської премії, нині – голова Національної спілки композиторів України), В. Гончаренко, С. Зажитько, І. Сивохіна. Під патронатом професора В. Д. Кирейка починав свій шлях у музичному мистецтві лауреат премії імені Л. М. Ревуцького, член Національної спілки композиторів України та професійних музичних об'єднань США й Великобританії, композитор Валерій Антонюк. Педагогічна методика В. Кирейка яскраво ілюструє той особливий тип творчих взаємин між учителем і учнем, що цілком відповідає життєдайній психолого-педагогічній схемі «митець – майбутній митець».

Творчості композитора Віталія Кирейка – народного артиста України, лауреата мистецьких премій імені Л. Ревуцького, М. Лисенка, І. Нечужа-Левицького – при-

свячено багато наукових і публіцистичних праць, у яких ретельно проаналізовано особливості його композиторського стилю, визначеного як неокласицизм з елементами романтизму та національної музичної мови. Сам композитор на якомусь певному визначенні не наполягає, нарікаючи, що музикознавці здебільшого не люблять слухати музику. Загалом же в його творчому доробку майже 300 опусів, серед них п'ять опер (драма-феєрія «Лісова пісня», романтична драма «У неділю рано», гротесково-сатирична феєрія «Марко в пеклі», камерна комічна опера «Вернісаж на ярмарку», опера-драма «Бояриня»); чотири балети («Тіні забутих предків», «Відьма», «Оргія», «Сонячний камінь»); десять симфоній, симфонічні поеми, фантазії, шість струнних квартетів, фортепіанний квартет, два тріо, квінтет, концерти для скрипки, віолончелі; подвійний Концерт для скрипки й віолончелі з оркестром *ля мінор*, а також Симфонічні варіації, Поема й Фантазія для фортепіано з оркестром, тринадцять фортепіанних сонат, цикли варіацій і п'єс, численні композиції для скрипки, віолончелі, альту, усіх оркестрових і народних інструментів.

В. Кирейко є автором двох кантат, ораторії, більш як сотні романсів і хорових творів. І в усіх творах митця, починаючи вже з перших опусів, помітна виразна авторська мова з характерними інтонаційно-мелодичними й ладо-гармонічними зворотами, що свідчить про чітку індивідуальну систему музичного мислення. Його музична мова закорінена в ритмо-інтонаційні, ладо-гармонічні особливості українського фольклору: переосмислені й узагальнені, вони введені в контекст не лише сценічних і вокальних, а й симфонічних і камерно-інструментальних творів. Його різножанровий композиторський доробок має значну художню цінність, свідчить про зрілість і майстерність національного митця, багатство образних відтінків (від лірико-епічних, філософських узагальнень до національних жанрових замальовок), його надзвичайно вишуканий чуттєвий світ і смислове наповнення творінь, які ніби стверджують нескінченність і непередбачуваність людського буття.

Із композитором творчо співпрацюють провідні національні колективи й виконавці, поети й мистецтвознавці. Протягом 1998–2008 років у концертних залах Києва тривав яскравий концертний проект Валентини Антонюк (сопрано) та Віталія Кирейка (фортепіано) «Антологія українського солоспіву». Він мав широкий розголос у засобах масової інформації і викликав щире захоплення шанувальників їхньої творчості.

Усе своє життя В. Кирейко прагне до постійного вдосконалення, нагромадження знань і вражень, усвідомлює свою місію митця-громадянина, негаласливого патріота, яка вимагає самопожертви. Його невгамовна творча енергія, ентузіазм, емоційне піднесення – невичерпні. Роль музично-громадського діяча – невід'ємна складова його портрету. Відома зацікавленість композитора різними видами мистецтва, що збагачує образну палітру творчості, викликає асоціації з різними видами живописної та зображальної техніки. Рельєфність, майже зрима конкретність образів, картинність зображення у його театральних, хорових та симфонічних творах свідчать про індивідуальне бачення композитором навколишнього світу. Вивчаючи досконало історію, митець починає розуміти її як процес і вміло з'єднує своєю музикою минуле та сучасність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонюк В. Г. Опера Лесіана Віталія Кирейка / В. Г. Антонюк // Музикознавчі студії Інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. наук. пр. – Вип. 7. – Луцьк, 2011. – С. 5–15.
2. Губко О. Т. Останній романтик українського мелосу / О. Т. Губко // Творець чарівних мелодій. Розповіді про Віталія Кирейка / [упоряд. І. Лобовик]. – К. : Криниця, 2002. – С. 61–73.
3. Шестеренко І. В. Творчість Віталія Кирейка в курсі історії української музики : навч.-метод. посіб. / Ірина Шестеренко. – К. : Купріянова О. О., 2008. – 428 с.

Антонюк В. Г., Шестеренко І. В. Портрет композитора в інтер'єрі часу: Віталій Кирейко. Охарактеризован життєвий і творчий шлях корифея української національної композиторської школи Віталія Дмитрієвича Кирейко, якому 23 грудня 2016 г. виповнюється 90 років. Досліджено родословну художника, його козацьке походження, періоди дитинства і навчання в Київській державній консерваторії імені П. І. Чайковського. В. Кирейко написав 290 творів, його творчість є важливим етапом у розвитку української класическої музики ХХ–ХХІ століть. Композитор прагне до постійного вдосконалення, накопленню знань і вражень, усвідомлює свою місію художника-громадянина, патріота, що вимагає самопожертвування. Його творча енергія, ентузіазм, емоційність – невичерпаємі. Роль музично-общественного діяча – неотъемлемая ознака його портрета. Відомо захоплення композитора різними видами мистецтва, що збагачує образну палітру його творчості. Рельєфність, майже зримість конкретності образів, картинність зображення в його театральних, хорівих і симфонічних творах свідчать про індивідуальне бачення композитором оточуючого світу. Художник у досконалості знає національну історію, розуміє її як процес і майстерно з'єднує своєю музикою минуле і сучасність.

Ключові слова: національний композиторський стиль, корифей, творчість В. Кирейко, продовження традицій, місія художника-громадянина і патріота.

Antonyuk V. G., Shesterenko I. V. Portrait of a Composer in the Interior of Time: Vitaliy Kyreiko. The article is dedicated to characterizing the life and creative path of the outstanding Ukrainian composer V. Kyreiko, who celebrated his 90th birthday on December, 23, 2016. It researches V. Kyreiko's family-tree, his Cossack roots, his childhood and student years at Kyiv's P. I. Tchaikovsky State Conservatory. V. Kyreiko wrote 290 opuses, and his work represents an important stage in the development of Ukrainian classical music of the 20th–21st centuries. In his life, V. Kyreiko always strives for perfection, collecting knowledge and impressions; he realizes his mission as an artist and citizen, a patriot, and that it requires self-sacrifice. His creative energy, enthusiasm, emotionality and spiritual sublimity are inexhaustible. His role as a musical and public figure is an inalienable part of his image. It is well-known that the composer is a fan of different types of art, which enriches the vivid palette of his works, creates associations with the different types of picturesque and graphic techniques. Texture, almost visible specification of characters, picturesque representation in his theatrical, choral and symphonic works point to the composer's unique vision of the surrounding world. Having studied national history, the artist understands it as a process and skillfully connects the past and the present in his music.

Key words: national composition style, coryphaeus, V. Kyreiko's work, continuation of traditions, mission of creator-citizen and patriot.